

An educational management is a type of management activity which consists of a set of tools, methods, and forms of influence on the persons and the staff for the effective functioning of the educational branch. Any management system consists of local control subsystems, one of which is strategic management. Purpose. The strategic management provides the optimization of the functioning of higher educational establishments. The importance of skillful using of its methods is fully proved. Methods. General scientific methods of cognition, methods of management theory, methods of induction and induction, methods of analysis and synthesis. Results. In the developed educational establishments in the world, the planning is examined as a process which is based on the analysis of the social mission of higher educational establishments (HEE), external and internal conditions of activity for the achieving of the identified goals. The effectiveness of strategic management of HEE depends on taking into account internal potential and risks of the environment. The detailed study of the internal environment of HEE aims to determine a real level of its competitiveness in the result of matching the relevant factors of the external and internal environment. It is here that we need to get an answer to the question of what should be done for the activity of HEE to be fully adapted to the dynamic development of the environment. The SWOT-analysis is a universal method for studying the internal environment of HEE it also gives the information to the administration which is needed to be selected as a strategy. Let's consider also PEST-analysis. This is a consistent, step-by-step analysis of factors. It is a useful tool for the market understanding, the positions of HEE, its potential and directed activity. PEST analysis is a tool designed to identify aspects of the environment that can affect the strategy of HEE. Originality. SWOT-analysis is done and PEST-analysis for a particular HEE and strategic conclusions are made. Conclusion. The effectiveness of the functioning of the educational establishment is determined by the perfection of the internal environment, which finds the manifestation in the rationally optimal interaction of all its elements. The ability of the educational establishment to operate successfully is a potential of its activity.

Key words: educational management, strategic management, management of HEE, SWOT-analysis, PEST-analysis.

УДК 37.013

Мочан Тетяна Михайлівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет, м. Мукачево

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРЕВЕНТИВНОГО ВИХОВАННЯ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

У статті розглядаються проблеми превентивного виховання та його значення для процесу формування особистості. На сьогодні сучасне суспільство переживає серйозні труднощі, що викликані кризовими явищами, притаманними як українському суспільству, так і в цілому. Це зумовило до розгляду концептуальних засад досліджуваного питання.

Ключові слова: превентивне виховання, дезадаптація підростаючого покоління, функції превентивного виховання.

Постановка проблеми. Сучасне суспільство потребує нагальних і кардинальних змін з питання превентивного виховання підростаючого покоління як випереджаючого та запобігального процесу виникнення проявів деструктивної та антисуспільної поведінки, негативних соціальних настроїв.

Вивчення й аналіз теорії та практики превентивного виховання дають змогу констатувати, що дане питання вкрай актуальне і значною мірою зумовлене потребами суспільства, оскільки правильна поведінка особистості формується в складних соціально-культурних умовах екологічних і політичних суперечностей, невідновленості соціальних процесів, кримінального оточення. Головною причиною виникнення відхилень у формуванні особистості, скоєння правопорушень, ведення аморального способу життя є неблагополучні умови життя дітей, у відсутності правильних виховних впливів, позитивних прикладів для наслідування.

Мета статті: аналіз базових наукових підходів у системі превентивного виховання підростаючого покоління та встановлення їх ролі у профілактиці асоціальних поведінок особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні дослідження актуальних питань превентивного виховання здійснюються в галузі педагогіки, психології, соціології, філософії, дефектології, медицини.

Превентивна педагогіка широко використовує результати науковців, що займаються вивченням поведінки неповнолітніх, схильних до порушення процесу соціалізації, вивчає психологічні передумови асоціальних дій, особистісні особливості і психолого-педагогічну підтримку дезадаптованих дітей і підлітків, попередження порушення процесу соціалізації неповнолітніх в сім'ях які відносяться до групи ризику, попередження педагогічної занедбаності учнів у навчальних закладах, роль неформальних підліткових криміногенних груп і десоціалізації неповнолітніх і способу нейтралізації їх впливу.

Зокрема, науковці І. Козубовська, В. Оржеховська, В. Терещенко, Т. Титаренко, Т. Федорченко досліджують проблему профілактики девіантної поведінки неповнолітніх. Соціально-педагогічний аспект роботи з батьками учнів із неблагополучних

сімей є науковими інтересами Т. Алексеєнко, О. Гуляр, О. Максимович, В. Приходько. Теоретико-методологічні засади превентивного виховного середовища загальноосвітніх навчальних закладів, організаційно-педагогічні умови до його формування, партнерську взаємодію у формуванні превентивного виховного середовища є у центрі уваги О. Єжової, С. Кириленко, В. Кириченка, Т. Кравченко, В. Муромець, В. Нечерда, В. Оржеховської, В. Приходько, Л. Рондяк, Т. Тарасової, Т. Федорченко. Напрями до формування толерантного суспільства в рамках шкільної освіти досліджує Н. Орловська. Стратегії, технології та моделі взаємодії навчального закладу і сім'ї розглядають В. Кириченко, Г. Ковганич, В. Оржеховська.

Аналіз низки наукових джерел дозволяє, насамперед, говорити про увагу багатьох учених до проблеми превентивного виховання в педагогічній галузі як такої, що зумовлена потребами суспільства у попередженні порушень процесу соціалізації, негативних та асоціальних проявів у поведінці дітей та підростаючого покоління. В. Приходько здійснено наукові розвідки з питань підготовки майбутніх педагогів до превентивного виховання дітей із неблагополучних сімей, узагальнено провідні концептуальні положення щодо сутності, мети, змісту, форм та методів превентивного виховання, визначено місце превентивної діяльності в сучасній системі педагогічної практики [5]. Л. Рондяк у своїх дослідженнях обґрунтовує організаційно-методичні умови вдосконалення процесу превентивного виховання учнів початкових класів (удосконалення змісту, форм і методів превентивного виховання учнів у контексті їхньої життєвої компетентності, здійснюваного у навчально-виховному процесі початкової школи й позашкільній роботі; застосування інтерактивних технологій у превентивній роботі з молодшими школярами (здоров'язберігаючих, проектних, технологій організації самоврядування, превентивної виховної роботи в мікрогрупах постійного складу, колективної творчої справи); здійснення системної підготовки вчителя (у тому числі майбутнього) до превентивного виховання учнів початкових класів), дотримання яких дає змогу комплексно впливати на формування життєво компетентної особистості учня, вчасно попереджувати негативні

прояви у поведінці молодших школярів [6]

Результати дослідження. Нормативними документами, що регламентують реалізацію превентивного виховання на державному рівні є закони України «Про охорону дитинства», «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю»; наказами Міністерства: від 25.11.2011 № 1358 «Про виконання розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 2011 р. № 1039 «Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні», від 11.06.2012 № 677 «Про затвердження Плану заходів Міністерства освіти і науки, молоді та спорту з формування громадянської культури та підвищення рівня толерантності у суспільстві», від 03.03.2016 № 214 «Про затвердження Плану заходів МОН з виконання Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року», від 08.04.2016 № 405 «Про затвердження плану заходів Міністерства освіти і науки щодо протидії торгівлі людьми на період до 2020 року» [4].

У сучасній науковій літературі та на практиці використовуються різні підходи для визначення змісту поняття «превентивне виховання».

Так, на думку В. Оржеховської, В. Кириченко, О. Єжової, Т. Федорченко «превентивне виховання – комплексний виховний вплив соціальних інституцій на особистість, спрямований на забезпечення сприятливих умов для розвитку, саморозвитку і самореалізації її внутрішнього потенціалу; збереження, підтримки та захист благополуччя дитини разом з профілактикою девіантності, викоринення джерел стресу в самій дитині та в її найближчому соціальному оточенні» [2, с. 42–43].

В. Приходько превентивне виховання інтерпретує як педагогічну діяльність, яка є самостійним спеціалізованим видом загального педагогічного процесу, має свою мету, принципи, зміст, форми і методи. На думку автора, ця діяльність спрямована на формування позитивних соціальних установок особистості, вироблення в неї імунітету до негативних впливів соціального оточення, при цьому превентивна робота проводиться з усіма дітьми з метою попередження відхилення у поведінці, особливо з тими, хто перебуває у несприятливих умовах виховання [5].

Дефініція «превентивне виховання» (від французького *preventif* латинського *praeventio* – випереджаю, запобігати) розглядається як діяльність, що забезпечує теоретичну і практичну реалізацію заходів, спрямованих на запобігання й подолання відхилення у поведінці школярів, розвитку різних форм їхніх асоціальних та аморальних вчинків [7].

Виникнення гострої проблеми переосмислення життєвих загальнолюдських цінностей, ставлення суспільства до проблем бездоглядності, бродяжництва, наркоманії, злочинності серед неповнолітніх, явища соціальної дезадаптації підростаючого покоління, збільшення числа дітей з девіантною поведінкою приводить по новому розглядати питання превентивного виховання, його концептуальних засад та визначення стратегій в системі освіти.

З огляду на вищезазначене, можемо відзначати, що превентивне виховання зумовлене:

- потребами суспільства в збереженні й розвитку соціально активної, здорової особистості;
- потребою молоді особистості в реалізації прагнень до соціально орієнтованого способу життя;
- соціальною необхідністю створення для учнів умов реалізації особистих прагнень та здійснення їх прав і свобод, у тому числі й для захисту від схильності до проявів деструктивної поведінки;
- гуманним ставленням і необхідністю допомоги дітям і молоді, які опинилися у кризовій життєвій ситуації [1].

У концепції превентивного виховання дітей та молоді в системі освіти України визначені основні функції превентивного виховання:

- діагностично-прогностична функція, що полягає в

аналітичній роботі зі з'ясування причин і умов відхилення у поведінці дітей та молоді; у передбаченні тенденцій їх розвитку; у виявленні шляхів і способів превентивного втручання в соціальну ситуацію розвитку особистості;

- корекційно-реабілітаційна функція, що ставить за мету узгодження виховного процесу з реальними умовами соціалізації дитини і пов'язана з втручанням у негативну ситуацію її розвитку на рівні знань, емоцій, поведінки, використання оптимальної корекційної допомоги, перевиховання та подолання негативних проявів у поведінці, налагодження стосунків для позитивного способу життя;

- освітньо-консультативна функція передбачає використання сучасних технологій надання оптимальної освітньої, консультативної інформації; попередження і нейтралізацію надмірної інформації про види і форми негативних явищ;

- організаційно-методична функція ставить за мету опрацювання і реалізацію міжгалузевих науково-дослідних проєктів з проблем превентивного виховання; дослідження соціально-педагогічних та медико-біологічних факторів розвитку схильності неповнолітніх до негативної поведінки та розробку заходів щодо її профілактики; соціально-педагогічних та психолого-педагогічних технологій на базі дошкільних, позашкільних закладів, шкіл, професійно-технічних училищ, установ реабілітації неповнолітніх та молоді;

- інтегративно-просвітницька функція передбачає збір, обмін, аналіз, адаптацію, узагальнення та впровадження вітчизняного зарубіжного досвіду превентивного виховання, інтеграцію у світовий превентивний процес в роботі з дітьми і молоддю [1, с. 273–278].

Основу превентивного виховання складають такі концептуальні підвалини, як: призначення та мета превентивного виховання; система цінностей професійної діяльності; основи знань практичної спрямованості; принципи, форми, методи, засоби та педагогічні технології, використовувані у превентивній роботі [5].

В своїх дослідженнях В. Кузнецов до основних методів і прийомів превентивного виховання відносить:

- методи і прийоми навчання: розповідь, пояснення, доказ, переконання, приклад, показ, вправа і ін.;
- методи і прийоми виховання: пояснення, переконання, консультування, розбір, рекомендація, порада, вимога, примус, включення в діяльність, зміна середовища і умов, вправа правильного вчинку, підтримка, допомога, перспективних ліній, впливу через інших (колектив), суперництва, схвалення, заохочення, критики, покарання, самоврядування (самооцінки, самокритики, само заборони, самооблізації, самопримусу, самонаказу, досягнення щоденних позитивних результатів) і ін.;
- методи і прийоми розвитку: пробудження почуття власної гідності, авансування довіри і віри в успіх, активізація розуміння унікальності життя, активізація інтересу, мислення, зусиль, подолання труднощів, стримування слабкостей і прояв позитивних сторін особистості; разової, а потім повторюються демонстрації особистих можливостей, використання хоча б дрібних позитивних проявів і досягнень для вираження схвалення й ін. [3, с. 58–59].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Результати нашого дослідження довели, що проблеми превентивного виховання є необхідною умовою реформування освіти й суспільства загалом. Аналіз низки наукових джерел дозволяє, насамперед, говорити про увагу багатьох учених до проблеми превентивного виховання в педагогічній галузі як такої, що зумовлена потребами суспільства у попередженні порушень процесу соціалізації, негативних та асоціальних проявів у поведінці дітей та підростаючого покоління.

У подальшому плануємо дослідити проблеми готовності педагога (у тому числі майбутнього) до превентивного виховання учнів різних вікових груп; пошуку форм і методів попередження негативних впливів оточуючого середовища на дитину.

Список використаних джерел

1. Концепція превентивного виховання дітей і молоді: Затв. Президією АПН України 25.02.98 р. Протокол №1-7/3-21/ В. Оржеховська, О. Пилипенко // Життєтворчий потенціал реабілітаційної педагогіки: Роздуми над пробл.: Збірник / Медико-оздоров. соц.-реабілітац. центр для неповнолітніх. – К., 2002. – С. 273–278.
2. Концепція формування превентивного виховного середовища загальноосвітнього навчального закладу в умовах нової соціокультурної реальності (проект) / В. М. Оржеховська, В. І. Кириченко, О. О. Єжова, Т. Є. Федорченко // Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки». – Ніжин: НДУ ім. Миколи Гоголя, 2013. – № 2. – С. 41–48.
3. Кузнецов В. В. Превентивная педагогика: теория и практика (монография) / В. В. Кузнецов, Оренбургский гос. ун-т. – Москва: Эгвес, 2015. – 116 с.
4. Методичні рекомендації щодо превентивного виховання підростаючого покоління [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.академія.com.ua/wp-content/uploads/2016/07/3-Preventyvne-vyhovannya.pdf>
5. Приходько В. М. Підготовка майбутніх педагогів до превентивного виховання дітей із неблагополучних сімей: автореф. дис.... канд. пед. наук : 13.00.04 / В. М. Приходько. – Київ, 2004. – 22 с.
6. Рондяк Л. М. Організаційно-методичні умови превентивного виховання учнів початкових класів: автореф. дис.... канд. пед. наук : 13.00.07 / Л. М. Рондяк. Київ, 2009. – 21 с.
7. Словник іншомовних слів. – К.: Головна редакція української радянської енциклопедії, 1985. – 968 с.

В статье рассматриваются проблемы превентивного воспитания и его значение для процесса формирования личности. Сегодня современное общество переживает серьезные трудности, вызванные кризисными явлениями, характерными как украинскому обществу и в целом, это обусловило рассмотрение концептуальных основ изучаемого вопроса.

Ключевые слова: превентивное воспитание, дезадаптация подрастающего поколения, функции превентивного воспитания.

The emergence of an acute need for rethinking the universal human life values, the attitude of society towards neglect, vagrancy, drug addiction, juvenile crime, social maladjustment of the younger generation, and an increase in the number of children with deviant behaviour, have led to the creation of a new look at the issues of preventive education, its conceptual foundations, and the definition of strategies in the system of education. The basis of preventive education lies in the following conceptual factors, such as the purpose and aim of preventive education; a system of the professional activity values; the basics of practical orientation study; principles, forms, methods, means and pedagogical technologies used in preventive work. It should be noted that preventive education is conditioned by the needs of society during preservation and development of a socially active, healthy personality, needs of a young person in their pursuit of aspirations for socially oriented lifestyle, the necessity for creating the conditions for students' satisfying of personal aspirations and support of their rights and freedoms, including the protection from manifestations of destructive behavior, a humanistic attitude and the necessity to help the children and the young who were in a crisis situation. The concept of preventive education of children and young people in the educational system of Ukraine defines the basic functions of preventive education, namely, the diagnostic and prognostic function (analytical work on identifying the causes and conditions of behavior deviations of the child), corrective and rehabilitative functions (use of optimal corrective care, rehabilitation and overcoming negative manifestations in behavior; establishing relationships for a positive way of life), educational and advisory function (using modern technologies to provide optimal educational prevention and neutralization of overwhelming information on the types and forms of negative phenomena), organizational and methodological function (working out and implementation of inter-branch research projects on preventive education, searching the factors of minors' negative behavior and developing measures for its prevention), integrative and educational function (collection, exchange, analysis, adaptation, generalization and implementation of domestic and foreign experience of preventive practice).

Key words: preventive education, maladjustment of the young, functions of preventive education.

УДК371.13:378.4(437.6)

Orosová Renáta, PaedDr., PhD, vedúca katedry pedagogiky,

Filozofická fakulta Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, Slovenská republika,

Petriková Katarína, Mgr., PhD, odborný asistent, Katedra pedagogiky,

Filozofická fakulta, Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, Slovenská republika,

Starosta Volodymyr, Prof., DrSc., profesor, Katedra pedagogiky,

Filozofická fakulta, Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, Slovenská republika

NÁZORY BUDÚCICH UČITEĽOV NA METÓDU MIKROVYUČOVANIA

Článok prezentuje čiastkové výsledky výskumu implementácie mikrovyučovania do pregraduálnej prípravy študentov učiteľstva v podmienkach Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach (Slovenská republika). Mikrovyučovanie bolo realizované v rámci predmetu zážitková pedagogika v študijnom odbore učiteľstvo akademických predmetov. Vo výskume bola použitá navrhnutá koncepcia mikrovyučovania a mikrovyučovacích analýz Katedry pedagogiky Filozofickej fakulty UPJŠ v Košiciach, ktorá sa týmto výskumným problémom zaoberá dlhodobo. Dotazníkovou metódou boli zisťované názory študentov predmetu zážitková pedagogika na metódu mikrovyučovania, ktorá rozvíja ich profesijné kompetencie.

Ключові слова: зажиткова педагогіка, мікророзвиток, етапи мікророзвитку, мікророзвиток, переддипломна підготовка майбутніх учителів, професійні компетенції.

Stanovenie problému. Učiteľská profesia sa v súčasnosti chápe ako jedna zo sociálnych a pomáhajúcich profesií, ktorej špecifika navodzujú mnohé otázky o jej profesionalite ako takej. Štech (1994, In Kasáčová, 2003 [8]) hovorí o určitej tendencii k deprofesionalizácii učiteľskej profesie, čím kladie závažné otázky, či je vôbec možné sa ju naučiť. Na druhej strane Helus (1995, In Kasáčová, 2003, s. 27 [8]), vychádzajúc zo systému kompetencií učiteľa, sformuloval nároky na profesiu učiteľa, ku ktorým je potrebné dodať, čo sa od učiteľa očakáva a vyžaduje, aby ako profesionál mohol byť a bol vážený a zároveň si aj sám seba vážil. Ide o nasledovné nároky: kvalifikácia, plnohodnotná

osobnosť, spoločenský status a profesionálna perspektíva. Profesionalita učiteľa sa však v poslednej dobe dostáva do popredia diskusií aj v súvislosti s vysokoškolskou prípravou budúcich učiteľov. Vysokoškolské učiteľské vzdelávanie je súčasťou prípravného vzdelávania učiteľov na výkon učiteľskej profesie, pričom kvalita prípravy budúcich učiteľov sa prejaví v ich samostatnej pedagogickej činnosti. Správa z testovania 2008 považuje profesionálny rozvoj učiteľov za podporný prostriedok učenia sa žiakov a dosahovania ich vzdelávacích výsledkov (EK, 2011, s. 5 – 8). Svetová pedagogika upriamuje pozornosť na premenlivý a tvorivý proces osobného stretávania sa učiteľa a žiaka prostredníctvom učiva. Učiteľa